

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2015, sp. zn. 6 Tdo 1231/2015, ECLI:CZ:NS:2015:6.TDO.1231.2015.3

Číslo: 28/2016

Právní věta: Skutečnosti zakládající důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 tr. ř. mohou vyvstat i u obviněného, který je neschopen verbální komunikace s orgány činnými v trestním řízení (např. po prodělané léčbě hrtanu má vážné problémy s řečí a je hlasově indisponován), a je tak významně omezen ve svém právu na obhajobu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.11.2015

Spisová značka: 6 Tdo 1231/2015

Číslo rozhodnutí: 28

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Nutná obhajoba

Předpisy: § 36 odst. 2 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného L. P. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. 7 To 219/2015, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. 16 T 4/2015, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. státnímu zástupci přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. 16 T 4/2015, byl obviněný L. P. uznán vinným přečinem krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku, jehož se podle jeho skutkových zjištění dopustil tím, že dne 21. 1. 2015 od 14:40 hod. do 14:45 hod. v P. v obchodním domě H. odcizil 3 ks malířských štětců v celkové hodnotě 2 355 Kč tím způsobem, že je uložil do své igelitové tašky, kterou měl při sobě, a následně s tímto zbožím prošel bez zaplacení přes pokladnu, kde byl zadržen ostrahou, čímž způsobil poškozené společnosti H. B. CS, s. r. o., se sídlem P., škodu odcizením ve výši 2 355 Kč, kdy zboží bylo vráceno zpět do prodeje, přestože byl trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 13. 8. 2013, sp. zn. 41 T 54/2013, který nabyl právní moci dne 28. 8. 2013, odsouzen pro přečin krádeže § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku mimo jiné k trestu

odnětí svobody v trvání 5 měsíců, který byl podmíněně odložen na zkušební dobu dvou let.

2. Za tento trestný čin a sbíhající se trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), odst. 2 tr. zákoníku, jímž byl uznán vinným pravomocným trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 33 T 252/2014, byl odsouzen podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 2 tr. zákoníku k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání deseti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku zařazen do věznice s dozorem. Podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku byl zrušen výrok o trestu z trestního příkazu Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 33 T 252/2014, jakož i další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

3. Proti uvedenému rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 podal obviněný odvolání, které Městský soud v Praze usnesením ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. 7 To 219/2015, podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný napadl toto rozhodnutí prostřednictvím ustanoveného obhájce dovoláním, v němž uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., tedy že neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl. Namítl, že důvod nutné obhajoby nastal proto, že v důsledku jeho tělesné vady - po prodělané onkologické léčbě spinocelulárního karcinomu hrtanu se není schopen ústně vyjadřovat - existovala během celého řízení pochybnost o jeho způsobilosti se náležitě hájit. V přípravném řízení, v řízení před soudem prvního stupně a ani v řízení odvolacím si obhájce ne zvolil, tento mu ani nebyl ustanoven. Svůj nepříznivý zdravotní stav doložil zprávou o ambulantním vyšetření ze dne 18. 6. 2015 a dále výsledky posouzení jeho zdravotního stavu a míry poklesu pracovní schopnosti, kdy posudek svědčí o 3. stupni invalidity. Jelikož není schopen se ústně vyjadřovat a komunikace s ním je možná jen písemně, má za to, že bylo porušeno jeho právo na obhajobu a zároveň porušen jeden z hlavních principů trestního řízení, tj. v jeho případě ústnosti. S ohledem na shora uvedené obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. 7 To 219/2015, i celé jemu předcházející trestní řízení.

5. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání nejdříve stručně shrnul dosavadní průběh řízení a poté připomenul, že obviněným uplatněný dovolací důvod dopadá především na situace, kdy v příslušné trestní věci byl dán důvod nutné obhajoby ve smyslu § 36 tr. ř. Jeho prostřednictvím lze zjednat nápravu, pokud skutečně došlo k porušení práva na obhajobu. Po výčtu důvodů nutné obhajoby zdůraznil, že podle § 36 odst. 2 tr. ř. musí mít obviněný obhájce také tehdy, považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit. Námitku obviněného tak považuje za důvodnou, neboť byl dán důvod nutné obhajoby a orgány činné v trestním řízení pochybily, pokud nerespektovaly, že obviněný nemohl svou obhajobu náležitě vykonat pro psychickou nebo fyzickou nezpůsobilost.

6. Dále poznamenal, že z komentářové literatury lze dovodit, že pochybnosti o způsobilosti obviněného se náležitě hájit mohou vzniknout u obviněných, kteří trpí určitou duševní nemocí, u obviněných hluchých, hluchoněmých, němých, slepých, s vadami řeči nebo těžce nemocných. V případě nutné obhajoby dle § 36 odst. 2 tr. ř. nejde o přesně zákonem vymezené situace, ale je na posouzení soudu a v přípravném řízení na státním zástupci, aby s ohledem na konkrétní skutečnosti předmětného případu posoudili rozsah tělesných či duševních vad obviněného a jejich dopad na způsobilost se náležitě hájit. Podle názoru státního zástupce je zřejmé, že obviněný má v důsledku léčby prodělané rakoviny hrtanu problémy s řečí, je plně invalidní a pracovní schopnost je snížena o 80 %. Tyto skutečnosti dovozuje z listinných materiálů doložených obviněným k odvolání i dovolání, tak z prohlášení obviněného, že přišel o hlas. S ohledem na závažnost zdravotního postižení

obviněného tak podle něj byly dány pochybnosti o způsobilosti obviněného se náležitě hájit, měl být proto zastoupen obhájcem. Doplnil, že soud prvního stupně tyto pochybnosti dokonce zřejmě měl, což dovozuje z opatření ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 16 T 4/2015, kterým po odvolacím řízení obviněnému obhájce ustanovil podle § 36a odst. 2 písm. c) tr. ř. Vzhledem k uvedeným skutečnostem státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil dovoláním napadené usnesení Městského soudu v Praze, jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, vadné řízení mu předcházející, jakož i všechna další rozhodnutí na tato rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. věc přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6 k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání obviněného je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b) tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 2, 3 tr. ř.). Dovolání obsahuje i obligatorní náležitosti stanovené v § 265f odst. 1 tr. ř.

8. Jelikož dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo dále nutno posoudit, zda obviněným vznesené námitky naplňují jím uplatněný dovolací důvod, neboť tato skutečnost je nezbytnou podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem podle § 265i odst. 3 tr. ř.

9. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. spočívá v okolnosti, kdy obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl. Jedná se tedy o porušení zákonného ustanovení o nutné obhajobě. Tento dovolací důvod nenaplní jakékoliv porušení práva na obhajobu, nýbrž pouze takové, které je ve svých důsledcích skutečně relevantní z hlediska meritorního rozhodnutí. Jestliže např. obviněný po určitou část řízení neměl obhájce, ačkoliv ho měl mít, pak je tento dovolací důvod dán jen tehdy, pokud orgány činné v trestním řízení v této době skutečně prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (viz rozhodnutí č. [48/2003](#) Sb. rozh. tr.).

10. Protože námitky uplatněné obviněným v dovolání nelze pokládat za takové, jež by odůvodňovaly rozhodnout o jeho mimořádném opravném prostředku formou jeho odmítnutí, přezkoumal Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3 tr. ř. napadené rozhodnutí, jakož i řízení napadenému rozhodnutí předcházející, a dospěl k závěru o důvodnosti dovolání obviněného.

IV.

Důvodnost dovolání

11. V případě dovolatele nebyly orgány činné v trestním řízení primárně vázány nutností ustanovit obviněnému obhájce z důvodů uvedených v ustanovení § 36 odst. 1 tr. ř. V úvahu však přicházelo zvážení možnosti nutné obhajoby vzhledem ke zhoršenému zdravotnímu stavu obviněného, který mu neumožňoval náležitě vykonávat jeho právo na obhajobu. Byť se jedná o otázku značně subjektivní, pojící se k uvážení orgánů činných v trestním řízení a jejich posouzení nutnosti ustanovit obviněnému obhájce, v daném případě a na základě materiálů, které byly Nejvyššímu soudu předloženy, byla shledána minimálně zákonem požadovaná pochybnost o způsobilosti obviněného náležitě se obhajovat, jež dostačuje k tomu, aby byl obhájce obviněnému ustanoven v intencích § 36 odst. 2 tr. ř.

12. V daném směru dostačuje poukázat na údaje, které stran snížené způsobilosti obviněného uplatnit v plném rozsahu svá obhajovací práva obsahují protokoly o procesních úkonech s obviněným realizovaných orgány činnými v trestním řízení. Již v protokolu o výsledku podezřelého ze dne 27. 1.

2015 je obsažen údaj, že obviněný v důsledku operace po prodělané rakovině hrtanu přišel o hlas. Z protokolu o hlavním líčení ze dne 1. 4. 2015 plyne, že hlavní líčení bylo odročeno na základě žádosti přítomného obviněného z důvodu jeho zdravotních potíží, protokol o jednání soudu ze dne 21. 4. 2015 obsahuje stručné vyjádření obviněného a posléze údaj, že v reakci na možnost přednesení závěrečného návrhu a vyjádření se v rámci mu uděleného posledního slova předložil písemný návrh. Rovněž protokol o veřejném zasedání o projednání odvolání obviněného obsahuje údaj, že obviněný nemůže hovořit, a proto předkládá své písemné vyjádření, které bylo odvolacím soudem přečteno. V neposlední řadě nelze také přehlédnout opatření soudu prvního stupně, který obviněnému právě s ohledem na podmínky předvídané ustanovením § 36 odst. 2 tr. ř. („mají-li pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit“) ustanovil k jeho žádosti pro dovolací řízení obhájce z důvodu § 36a odst. 2 písm. a) tr. ř., tedy důvodu obsahově shodného („jsou-li pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit“).

13. Uvedenými protokoly je doložena jasná limitace obviněného, daná jeho zdravotním stavem, reagovat plnohodnotně na prováděné procesní úkony a realizovat své právo na obhajobu. Uvedená zjištění stran nemožnosti obviněného verbálně komunikovat s orgány činnými v trestním řízení měla tyto vést k závěru, že nastaly zákonné podmínky předvídané ustanovením § 36 odst. 2 tr. ř. Důsledek realizované operace, tj. neschopnost obviněného verbálně se vyjádřit, je nutno vyložit tak, že v důsledku tělesné vady obviněného existují pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit. Takový závěr je ostatně v souladu i s tím, co ve vztahu k ustanovení § 36 odst. 2 tr. ř. dovodila soudní judikatura. V daném směru odkazuje dovolací soud na rozhodnutí, která pochybnosti o způsobilosti obviněného náležitě se hájit vztáhla i ve vztahu k osobám s vadami řeči. Podle nich mohou konkrétně vzniknout např. u obviněných, u nichž jejich duševní stav vyvolává v tomto směru pochybnosti (např. trpí některou duševní nemocí), dále u obviněných hluchých, hluchoněmých, němých, slepých, s vadami řeči nebo těžce nemocných (např. u osob s organickým onemocněním mozku, silným kornatěním apod.), u obviněných, kteří jsou po utrpěném úrazu v kómatu nebo v jiném obdobném stavu hospitalizováni v nemocnici, anebo u obviněných, kteří neumí číst nebo psát, apod. (srov. rozhodnutí uveřejněná pod č. [27/1977](#), č. [65/1978](#) Sb. rozh. tr.).

14. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že obviněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. uplatnil důvodně, neboť neměl v řízení vůči němu vedeném obhájce, ač ho podle zákona (z důvodu § 36 odst. 2 tr. ř.) mít měl. Z tohoto důvodu rozhodl podle § 265k odst. 1, odst. 2 tr. ř. tak, že zrušil jak usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. 7 To 219/2015, tak jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. 16 T 4/2015, i vadné řízení jim předcházející, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující. pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

15. Protože vada řízení, která odůvodnila zrušení dovoláním napadených rozhodnutí, se netýká toliko řízení soudního, rozhodl Nejvyšší soud podle § 265l odst. 1 tr. ř. tak, že se věc přikazuje státnímu zástupci, který na obviněného podal návrh na potrestání, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Vrácení věci až do stadia přípravného řízení je odůvodněno tím, že obviněný musí mít obhájce (§ 36 tr. ř.) už v tomto stadiu řízení. Přípravné řízení, v němž obviněný obhájce rovněž neměl, se v jeho věci konalo od 21. 1. 2015, kdy byl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení (viz § 12 odst. 10 tr. ř.). Úkolem orgánů činných v trestním řízení je, aby řízení vedené vůči obviněnému realizovaly při dodržení podmínek plynoucích ze znění § 36 odst. 2 tr. ř.